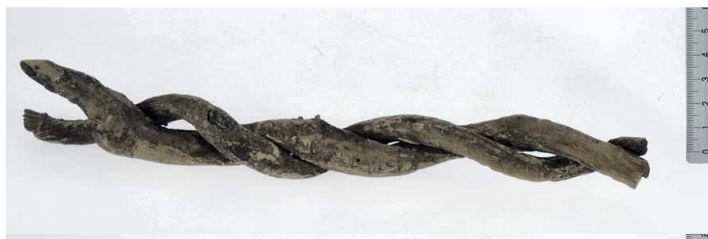
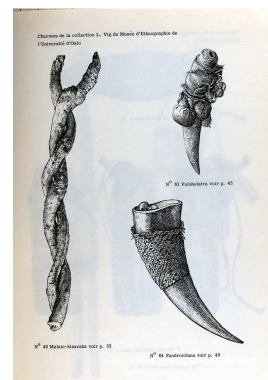

Etnografen/misjonæren Lars Vig. Ved Aase Vig Berget.

Nr 48 Malain-kisaraka se side 32 i boken
« CHARMES Spécimens de magie malgache » .
Foto :©KHM/UiO

Lars Vig var den første europeer som foretok mer inngående studier i de religiøse forestillinger blant den gassiske befolkning. Jean-Pierre Domenichini har uttalt: ”Det var ikke før den nyankomne misjonær, Lars Vig, la for dagen den originalitet å skulle rette oppmerksomheten mot det religiøse området og gjøre systematiske undersøkelser.”¹

Videre den fremstående historiker, Pierre Vérin: ”Men først og fremst var han en av de første til å være oppmerksom på dialogens vesen med det overnaturlige som gasseren opprettholder med kreftene som dominerer ham.”²

For bedre å se misjonær/etnografen og samspillet av forhold som medvirket til å la ham lykkes, kunne man foreslå å søke dem i hans egen samtid. På den tiden var Norge i stor grad preget av den nasjonale frigjøring fra Danmark og Sverige, noe som vekket folk til bevissthet for det unike i norsk kultur. Arven fra tiden før dansk okkupasjon viste seg faktisk fremdeles å være bevart i folkelivet. Kunstnere og folklorister, som Asbjørnsen og Moe, ble inspirert til å søke arven fra forfedrene hos bondebefolkningen. De fartet på kryss og tvers i den sydlige del av landet for å få folk til å fortelle eventyr, myter, legender og ordtak. På grunnlag av sine undersøkelser laget de en vidunderlig samling av fortellinger.

Så, her kan vi finne forbildet for å vandre mellom landsbyene i Masinandraina og Antsirabe distrikt og oppmuntre folk til å gjengi fortellinger fra før i tiden, så vel som skikker fremdeles levende i deres hverdag. Og her finner vi også metoder for feltarbeid i bruk lenge før Malinowskis tid. På 1800-tallet var de rurale områdene i Vakinankaratra og Betsileo temmelig uberørt av påvirkning utenfra. Selv om dronningen og premierministeren lot seg døpe i 1869 og påbød folket å bygge kirker, var virkningene av landets styre minimale på landsbygda i Masinandraina distrikt. Forestillinger og skikker nedarvet fra forfedrene var intakt, og trollmennene utøvet fremdeles sin spådomskunst og magi.

I og med billedforbudet hadde Ranavalona 2. påbudt destruksjon av tryllemidler og avguder, noe som drev tradisjonell gudsdyrkelse til å bli utøvet mer eller mindre i det skjulte. En misjonær som så kom for å samle inn forbudte gjenstander og dertil stilte spørsmål, måtte vekke mistanke.. Når det gjaldt trollmenn, måtte de holde tilbake hemmelighetene tilknyttet sin magikunst. Ofte uttalte de derfor det som de regnet med at europeerne ventet av dem å si. Lars Vig, som var fullt ut oppmerksom på deres reservasjon, måtte etterprøve enhver informasjon for å bekrefte dens autensitet. Med dette for øye, utviklet han et utstrakt nettverk av informanter. Slik han levde i daglig kontakt med befolkningen, ble det enkelt for ham å vinne deres tillit. Med sin naturlige elskverdige opptreden visste han å skape en god og åpen stemning blant folk – fra gamle kvinner, sine spøkefulle *mpilanza*'er (bærere), landsbyhøvdinge, trollmenn og gamle vismenn. Når han selv snakket om sine religiøse

1 Domenichini, J.P : LES DIEUX AU SERVICE DES ROIS ; CNRS, PARIS 1985, side 13

2 Forord av Pierre Vérin i boken Vig, Lars : SUR LA FEMME MALGACHE, Solum/Harmattan 2003

forestillinger, inspirerte han folk til å fortelle om sine egne – ofte i form av argumentasjoner. Med ham hadde de møtt en som lyttet med en helt usedvanlig oppmerksomhet! Og, han var endog til stede ved seremonier for tilbedelsen deres og ved virksomhet omkring virkelig trolldom.

Lærerskolen skaffet ham naturlig nok en ypperlig mulighet for å finne egnede informanter blant elevene, som dertil kunne skrive. Disse menn som kom fra alle lag av samfunnet og fra flere områder av øya, utgjorde dermed et representativt tverrsnitt av befolkningen på den tiden. Lars Vig benyttet den gunstige situasjonen og utviklet sin metode med spørsmål idet han distribuerte skrivebøker til sine elever. Dette resulterte naturlig nok i en omfattende samling av verdifullt materiale, som fremdeles for en stor del ligger ubehandlet og godt ivaretatt i misjonsarkivet (NMS Arkiv) i Stavanger. Det virker dog som om en del manuskripter kunne være gått tapt ettersom Lars Vig langt fra har uttømt bruken av det materialet som han hadde samlet og nedtegnet.

Som nevnt baserte Lars Vig sine vitenskapelige skrifter på notater skrevet på gassisk av sine informanter eller notert av ham selv etter muntlig overlevering. Fra 1892 og til sin død i 1913 publiserte Lars Vig sine undersøkelser i en rekke artikler - en del av dem i misjonsblader og skandinaviske kirkelige tidsskrifter. Ettersom dette ble skrevet på norsk, ble lite av det oversatt på den tiden til språk for en større lesekrets. Senere hen har derfor Bruno Hübsch, Otto Chr. Dahl, Edvin Fagereng og Aase Vig Berget oversatt hans verker til fransk.

I tillegg til sine nedtegnelser (se bibliografien) har Lars Vig samlet gjenstander av etnografisk og religionshistorisk interesse. Det dreier seg om en samling på 128 tryllemidler, som på den tiden var i fare for å bli brent opp. Han fikk dem anbrakt på Misjonsmuseet i Stavanger i 1896, før han i 1907 ble overtalt til å flytte dem til Det etnografiske museum i Oslo – hvor man også i dag kan se dem. Kulturhistorisk museum UiO har nå avfotografert samlingen med henblikk på å få den fremvist på websiden til Lars Vig. De 128 objektene er nummerert og beskrevet av ham i en katalog, hvis versjon fra 1896 ble gjort mer utfyllende i 1907. I 1969 fikk Det etnografiske museum i Oslo oversatt katalogen til fransk med tittel: *Charmes. Spécimens de magie malgache*.

Den håndskrevne katalogen fra 1896 og « Charmes » fra 1969

Foto: NMS Arkiv

Man vil naturlig nok spørre seg om hvilke motiver Lars Vig hadde for en slik virksomhet: Hva får en misjonær til i den grad å la seg rive med av hedenskapen at han foretar et ganske inngående studium av den? Og hans undersøkelser har utvilsomt engasjert ham mer og mer, endog til det punkt å drive vitenskapelig forskning. Kanskje ganske enkelt fordi han var en mann med lidenskap for kunnskap, liksom virkelige forskere? Uansett, hans studium av den gassiske kultur hadde i hvert fall en direkte tilknytning til hans arbeid som misjonær. Han formidlet først og fremst sine kunnskaper til sine kolleger på de årlige misjonærkonferanser. Han ble bedt om å gjøre dette i forkynnensens tjeneste. Lars Vig var overbevist om det faktum at det var nødvendig å kjenne til forestillinger om verdensbildet og verdiene til gasserne for bedre å kunne presentere evangeliet for dem. Dette utgjør en naturlig holdning hos en misjonær-etnograf. Katolikkene hadde allerede utarbeidet metoder for å tilpasse seg de innfødtes forestillinger om verden. For protestantene ble kjennskap til språket en viktig vei å gå. Og, så snart de britiske misjonærene kom til øya i 1820 startet de med oversettelse av Bibelen til gassisk, godt hjulpet av nordmenn med å fullføre den i 1887.

Arbeidet til Lars Vig – som misjonær og etnograf – later det altså til at man kan se i sammenheng med pedagogisk arbeid. Disse pionærmisjonærene som kom fra en tradisjon med folkeopplysning, kan man egentlig også se som pedagoger som kom til Madagaskar for å opplyse ”hedningene” om ”det gode budskap”. Liksom andre misjonær-etnografer lot imidlertid ikke Lars Vig til å være klar over det paradoksale aspekt ved en slik virksomhet, nemlig, ved sine nedtegnelser, å skulle bevare de religiøse tradisjoner som de kom for å bekjempe og å erstatte med sine egne.

BOKY Seks av de 10 bøkene etter Lars Vig som Domenichini brukte til sin doktoravhandling.

Foto NMS Arkiv